

Universitätsbibliothek Wuppertal

Avctores Latinae Lingvae In Vnvm redacti corpvs

Godefroy, Denis

[Genevae], 1585

Liber IX

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-85](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-85)

ISIDORI HISPALENSIS
EPISCOPI ORIGINVM
SIVE ETYMOLOGIARVM.

LIBER IX.

CAPITALIBRINONI.

- 1 De linguis gentium.
- 2 De gentium vocabulis.
- 3 De regnis militisque vocabulis.
- 4 De cinibus.

- 5 De affinitatibus & gradibus.
- 6 De agnatis & cognatis.
- 7 De predictis affinitatibus.
- 8 De coniugijs.

De linguis gentium. CAP. I.

LINGVARVM diuersitas exorta est in ædificatio-
ne turris post diluuium. Nā
prius quā superbia turris
illius in diuersos signorum
sonos humanam diuideret
societatem, vna omnium nationum lingua
fuit, quæ Hebræa vocatur, qua Patriarchæ &
prophetæ vsi sunt non solum in sermonibus
suis, verum etiam in literis sacris. Initio autē
quot gentes, tot linguæ fuerunt: deinde plures
gentes quā linguæ: quia ex vna lingua
multæ gentes sunt exorta. *Lingue* autem di-
stæ in hoc loco pro verbis, quæ per linguam
fiunt, genere locutionis illo, quo is qui effi-
cit per id quod efficitur nominatur: sicut os
dici solet pro verbis: sicut manus pro literis.
¶ Tres autem sunt *lingue sacre*, Hebræa, Græ-
ca, Latina, quæ toto orbe maximè excellūt.
His enim tribus linguis super crucem Do-
mini à Pilato fuit causa eius scripta. Vnde &
propter obscuritatem sanctarum scriptura-
rum harum trium linguarum cognitio ne-
cessaria est, vt ad alteram recurratur, si quam
dubitationem nominis vel interpretationis
sermo vnus linguæ attulerit. ¶ Græca au-
tem *lingua* inter ceteras gentium clarior ha-
betur. Est enim Latinis & omnibus linguis
sonantior: cuius varietas in quinque parti-
bus discernitur. Quarum prima dicitur *κων*,
id est, mixta: siue communis, qua omnes v-
tuntur. Secunda *Attica*, videlicet Athenien-
sis: qua vsi sunt omnes Græci auctores.
Tertia *Dorica*, quam habent Ægyptij &
Syri. Quarta *Ionica*. Quinta *Æolica*, qua

se *Æoles* locutos dixerunt, & sunt in ob-
seruatione Græcæ linguæ eiusmodi certa
discrimina. Sermo enim eorum ita est dis-
partitus. ¶ *Latinas* autem linguas quatuor esse
quidam dixerunt, id est, Priscam, Latinam,
Romanam, Mistam. *Prisca* est qua vetustis-
simi Italiæ sub Iano & Saturno sunt vsi in-
condita, vt se habeant carmina Saliorum.
Latina, quam sub Latino & regibus Tusciæ
ceteri in Latio sunt locuti: ex qua fuerunt
duodecim tabulæ scriptæ. *Romana*, quæ post
reges exactos à populo Romano gesta est:
quam Næuius, Plautus, Ennius, Virgilius
poetæ: ex oratoribus Græccus & Cicero vel
ceteri effuderunt. *Mixta*, quæ post impe-
rium latius promotum simul cum moribus
& hominibus in Romanam ciuitatem irru-
pit: integritatem verbi per solæcismos &
barbarissimos corrumpens. ¶ Omnes autem
Orientis gentes in gutture linguam & ver-
ba collidunt: sicut Hebræi & Syri. Omnes
mediterraneæ gentes in palato sermones feri-
unt: sicut Græci & Asiani. Omnes occiden-
tis gentes verba in dentibus frangunt: sicut
Itali & Hispani. ¶ Syrus & Chaldeus, vici-
nus Hebræo est in sermone: consonans in
plerisque & literarum sono. Quidam autem
arbitrantur linguam ipsam esse Chaldeam,
quia Abraham de Chaldeis fuit. Quod si hoc
recipitur, quomodo in Daniele Hebræi pue-
ri linguam quam nouerāt doceri iubentur?
¶ Omnem autem linguam vnusquisque ho-
minum siue Græcam, siue Latinam, siue cæ-
terarum gentium aut audiendo potest tene-
re, aut legendo, aut ex præceptore accipere.

kk ij

Cum autem omnium linguarum scientia difficilis cuiquam sit, nemo tamen tam desidiosus est, ut in sua gente positus suae gentis linguam nesciat. Nam quid aliud putandus est nisi animalium brutorum deterior? Illa enim propriae vocis clamorem exprimunt: iste deterior, qui propriae linguae caret notitia. ¶ Cuiusmodi autem lingua locutus est Deus in principio mundi cum diceret: Fiat lux, difficile est inuenire. Nondum enim erant linguae. Item qua lingua insonuit postea exterioribus hominum auribus, maxime ad primum hominem loquens, vel ad prophetas, vel dum corporaliter insonuit vox dicentis Dei: Tu es filius meus dilectus, ubi à quibusdam creditur illa lingua vna & sola quae fuit antequam esset linguarum diuersitas. In diuersis autem gentibus creditur quòd eadem illis lingua Deus loquatur, quae ipsi homines vtuntur, ut ab eis intelligatur. Loquitur autem Deus hominibus non per substantiam inuisibilem: sed per creaturam corporalem, per quam & hominibus apparere voluit, quando locutus est. Dicit autem Apostolus: Si linguis hominum loquar & angelorum, ubi quaeritur: Qua lingua angeli loquantur: non quòd angelorum aliquae sint linguae, sed hoc per exaggerationem dicitur. Item quaeritur, qua lingua in futurum homines loquantur, nusquam reperitur. Nam dicit Apostolus: Siue linguae cessabunt. Ideo autè prius de linguis ac deinde de gentibus posuimus, quia ex linguis gentes, non ex gentibus linguae exorta sunt.

De gentium vocabulis. CAP. II.

Gens est multitudo ab vno principio orta: siue ab alia natione secundum propriam collectionem distincta: ut, Graecia, Asia. Hinc & gentilitas dicitur. Gens appellata propter generationem familiarum, id est, à gignendo: sicut natio à nascendo. Gentes autem à quibus diuisa est terra quindecim sunt: de *Laphet* triginta & vna: de *Cham* viginti septem: de *Sem* quinque: quae sunt septuaginta tres, vel potius ut ratio declarat, septuaginta duae, toridemque linguae, quae terras esse ceperunt: quaeque crescendo prouincias & insulas impleuerunt. ¶ Filij *Sem* quinque, singulariter gentes singulas procreauerunt. Quorum primus *Elam*: à quo *Elamitae* principes *Perfidis*: secundus *Assur*, à quo *Assyriorum* pullulauit imperium: tertius *Arfaxat*, à quo *Chaldaeorum* gens exorta est: quartus *Lydi*, à quo *Lydy*: quintus *Aram*, à quo *Syri*: quorum metropolis fuit *Damascus*. Filij *Aram* nepotes *Sem* quatuor *Hus* & *VI*, & *Gether* & *Mesa*. *Hus* *Traconitidis* conditor, qui inter *Palestinam* & *Coelosyriam* tenuit principatum. vnde fuit *Iob* secundum

quod scriptum est: Vir erat in terra *Hus* nomine *Iob*: secundum *VI*, à quo *Armeny*: tertius *Gether*, à quo *Carmeny* siue *Cary*: quartus *Mesa*, à quo sunt ij qui vocantur *Meones*. Posteritas *Arfaxat*, filij *Sem*, *Heber* nepos *Arfaxat*, à quo *Hebraei* sunt. *Ietan* filius *Heber*, à quo *Indorum* gens orta est. *Sale* filius *Ietan*, à quo *Bactriani*: licet eos alij *Scytharum* exules suspicentur. *Ismael* filius *Abraham*, à quo *Ismaelite*, qui nunc corrupto nomine *Saraceni*, quasi à *Sara*, & *Agareni* ab *Agar*. *Nabaioch* filius *Ismael*, à quo *Nabathaei*, qui ab *Euphrate* in mare rubrum habitant. *Moab* & *Ammon* filij *Loth*, à quibus *Moabita* & *Ammonite*. *Edom* filius *Esau*, à quo *Idumaei*. Haec sunt gētes, quae de *Sem* stirpe descendunt, possidentes terram meridianam: ab ortu *Solis* vsque ad *Phoenices*. ¶ Filij *Cham* quatuor, à quibus ortae sunt gētes haec, *Chus* à quo progeniti *Aethiopes*. *Mesraim* à quo *Aegyptij* perhibentur exorti. *Phut* à quo *Lyby*. Vnde & *Mauritaniae* fluius vsque ad praesens dicitur *Phut*: omnisque circa eum regio *Phuthēsis*. *Chanaan*, à quo *Afri* & *Phoenices* & *Chanaanorum* decem gentes. Item ex nepotibus *Cham* filij *Chus* nepotes *Cham* sex. Filij *Chus* *Saba*, *Euilat*, *Sabata*, *Rema*, *Saba* & *Cusa*. *Saba* à quo progeniti & appellati *Sabaei*: de quibus *Virgilius*: -*Solis* est *thurea* virtus *Saba* *Euila*, à quo *Getuli* in parte remotioris *Aphricae* heremo coherentes. *Sabata*, à quo *Sabatani*, qui nunc *Astabari* nominantur. *Rema* verò & *Saba* & *Cusa* paulatim antiqua vocabula perdidērunt: & quae nunc à veteribus habeantur ignoratur. Filij *Rema*, *Saba* & *Dadan*. Hic autem *Saba* per schin literam scribitur in *Hebraeo*: ille autem superior *Saba* per *samech*, à quo appellantur *Sabaei*: interpretatur autè nunc *Saba Arabia*. *Dadan*, à quo gens est *Aethiopiae* in occidentali plaga. Filij *Mesraim* *Labin*, à quo *Lyby*, qui quondam *Phutheci* vocantur. *Cesloim*, à quo *Philistini*: quos veteres ἀλοφύλοι, nos modò corruptè *Palaestinos* vocamus. Caetera sex gentes ignotae sunt, quae bello *Aethiopico* subuersae vsque ad obliuionem praeteritorum nominum peruenerunt. Filij *Chanaan* vndecim, ex quo *Chanaanorum* decem gentes: quorum terris iis expulsis *Iudei* possederunt. Quorum primogenitus *Sidon*, à quo *Sidones*. Vnde & vrbis eorum in *Phoenice* *Sidon* vocatur. Secundus *Eth*, à quo *Ethaei*. tertius *Iebus* à quo *Iebusaei*, quorum fuit *Hierusalē*. Quartus *Amorreus*, à quo *Amorrei*. Quintus *Iergeseus*, à quo *Iergesei*. Sextus *Euaus*, à quo *Euaei*. Ipsi sunt *Gabaonitae*, à ciuitate eorum *Gabaon*: qui supplices venerunt ad *Iosue*. Septimus *Arachaeus* qui *Achas* condidit oppidum contra *Tripolim* in radicibus *Libani* situm. Octauus *Aseneus*, à quo *Asenei*. Nonus *Aradius*, à quo *Aradii*.

à quo *Arady*, qui Aradam insulam possederunt angusto freto à Phœnicis littore separatam. Decimus Amareus, à quo Syriæ nobilis ciuitas quæ vocatur *Celis*. Vndecimus Amatheus. Hæ sunt gentes de stirpe Cham, quæ à Sidone vsque ad Gaditanum fretum omnem meridianam partem tenent. ¶ Item tribus Filiorum Iaphet. Filij autem Iaphet septem nominantur: Gomer, ex quo *Galatæ*, id est galli. Magog, à quo arbitrantur *Scythas* & *Gothos* traxisse originem. Maday, à quo *Medos* existere putant. Iauan, à quo *Iones*, qui & Græci. Vnde & mare Ionii. Tubal, à quo *Iberi*, qui & *Hispani*, licet quidam ex eo & *Italos* suspicentur. Moloch, ex quo *Cappadoces* sunt. Vnde & vrbs apud eos vsque hodie *Maleca* dicitur. Tyras, à quo *Thracas*, quorū non satis immutatum vocabulum est, quasi *Traces*. Filij Gomer nepotis Iaphet. *Ascanaz*, à quo *Sarmatæ* quos Græci *Reginos* vocant. *Rifan*, à quo *Paslagones*. *Gotorina*, à quo sunt *Phryges*. Filij Iauan *Elifā*, à quibus Græci *Helisæi*, qui vocantur *Æolides*. Vnde & lingua quinta Græcè *Æolis* appellatur. *Tarsis*, à quo *Cilices*, vt Iosephum arbitratur. Vnde & metropolis ciuitas eorum *Tarsis* dicitur. *Cethim*, à quo *Cithæi*, id est *Ciprii*, à quibus hodièque vrbs *Scythia* nominatur. *Dodanim* à quo *Rhody*. ¶ Hæ sunt gentes de stirpe Iaphet, quæ à Tauro monte ad quilonem mediam partem Asiæ, & omnem Europam vsque ad Oceanum Britannicum possident, nomina & locis & gentibus reliquentes, de quibus postea immutata sunt plurima, cætera permanent vt fuerunt. Nam multarum gentium vocabula partim manserunt: ita vt hodièque appareat vnde fuerant deriuata, sicut ex *Assur Assyrii*, ex *Heber Hebræi*: partim verò temporis vetustate ita mutata sunt, vt vix homines doctissimi antiquissimas historias perferunt: nec omnium sed aliquarum ex istis origines gentium potuerint reperire. Nam quòd ex filio Cham qui vocabatur *Mesraim*, *Ægyptij* sunt exorti, nulla hoc resonat origo vocabuli: sicut nec *Æthiopum* qui dicuntur ad eum filium Cham pertinere qui *Chus* appellatus est. Et si omnia considerentur, plurima tamen gentium mutata, quàm manentia vocabula apparet: quibus postea nomina diuersa, diuersa dedit ratio. Nanque *Indiæ* ab Indo flumine dicti sunt, qui ab occidentali parte eos includit. *Seres* à proprio oppido nomen sortiti sunt, gēs ad orientem sita, apud quos de arboribus lana contextitur. De quibus est illud, *Ignori facie*, sed noti velle *Seres*. *Gangaridæ* populi sunt inter *Assyrios* *Indos*que inhabitantes circa *Gangem* fluiū. Vnde etiā *Gangaridæ* nuncupati sunt. *Hircani* dicti sunt: à silua *hircana*, vbi sunt plurimæ *tigres*. *Bactriani* *Scythæ* fuerūt

qui suorum factione à sedibus suis pulsi iuxta *Bactron* orientis fluiū confederūt, ex cuius vocabulo & nomen sortiti sunt. Huius gētis rex fuit *Zoroastes* inuētor magicæ artis. *Parthi* quoque & ipsi à *Scythis* originem trahūt. Fuerunt enim eorū exules, quod etiā vocabulo eorū manifestatur. Nam *Scythico* sermone exules *Parthi* dicūtur. Hi similiter vt *Bactriani* domesticis seditionib. *Scythia* pulsi, solitudines iuxta *Hircaniam* primum partim occupauerunt: deinde pleraque finium virtute obtinuerunt. *Assyrii* ab *Assur* filio *Sem* vocati, gens potentissima, quæ ab *Euphrate* vsque ad *Indorum* fines omnem in medio tenuit regionem. *Medi*, à rege suo cognominati putantur. Namque *Iason Peliaci* regis frater, à *Peliæ* filiis *Thestalia* pulsus est cū *Medea* vxore sua, cuius fuit priuignus *Medus* rex *Atheniensium*: qui post mortem *Iasonis* orientis plagam perdomuit, ibiq; *Mediam* urbem condidit, gentemque *Medorum* nomine suo appellauit. Sed inuenimus in *Geneſi* quòd *Madai* auctor gentis *Medorum* fuit, à quo & cognominati, vt superius dictū est. *Perse* à *Perseo* rege sunt vocati, qui à *Græcia* in *Asiam* transiens, ibi barbaras gentes graui diuturnoque bello perdomuit. nouissimè victor nomen subiecit genti dedit. *Perse* autem ante *Cyrum* ignobiles fuerunt, & nullius inter gentes loci habebantur. *Medi* semper potentissimi fuerunt. *Casdei* qui nunc *Chaldei* vocantur, à *Caseth* filio *Nachor* fratris *Abrahæ* cognominati sunt. *Sabei* dicti *Son* in *Chaldæa*, quod est supplicare & venerari, quia diuinitatem per ipsorum thura veneramur. Ipsi sunt & *Arabes* qui in montibus *Arabie* sunt: qui vocantur *Libani* & *Antilibani* vbi thura colliguntur. *Syri* à *Surim* vocati perhibentur: qui fuit nepos *Abraham* ex *Cethura*. quos autē veteres *Assyrii*, nunc nos vocamus *Syros*, à parte totū appellantes. *Hebræi* vocati sunt ab *Heber*: qui pronepos fuit *Sem*. *Israelitæ* verò ab *Israel* filio *Isaac*. Nā patriarcham *Hebræorū* constat fuisse *Israel*: à quo duodecim tribus *Iudæorū* *Israelis* vocabulū sortiti sunt. *Iudæis* autē scisura decē tribuū nomina imposuit. Nā antea *Hebræi* siue *Israelitæ* nūcupabantur. Ex quo autē in duo regna populus Dei diuisus est: tūc duæ tribus quæ de stirpe *Iuda* reges habebant, *Iudæorū* nomen sortitæ sunt. Reliqua pars decē tribuū quæ in *Samaria* sibi regem constituit ob populi magnitudinem pristinum nomen retinuit *Israel*. *Samaritanorū* gens sumpsit exordiū ab *Assyriis*, qui transmigrati habitauerūt in *Samaria*: qui Latine interpretatur custodes, eo quòd captiuato *Israel* isti in terra regionis eorū ad custodiam collocati sunt. *Phœnix* *Cathmi* frater de *Thebis* *Ægyptiorū* in *Syriam* profectus, apud *Sidonē* re-

gnauit, eoque populos ex suo nomine *Phœnices*, eamque prouinciā Phœniciam nūcupauit. *Sidones* autē à ciuitate quæ uocatur Sidō traxisse uocabulū perhibentur. *Saraceni* dicti, uel quia ex Sara genitos se prædicent, uel sicut gentiles aiunt, quod ex origine Syrorum sint quasi Syrigina. Hi peramplam habitant solitudinē. Ipsi sunt & Ismaelita, ut liber Geneseos docet, quod sint ex Ismaele. Ipsi Cedar à filio Ismaelis. Ipsi *Agareni* ab Agar, qui ut diximus, peruerso nomine Saraceni uocantur, quia ex Sara se genitos gloriantur. *Philistei* ipsi sunt Palæstini, quia p literam sermo Hebræus nō habet: sed pro eo p Græco utuntur. Inde Philistei pro Palæstinis dicuntur, ciuitate utiq; sua. Iidē & Allophili, id est alienigenæ, ob hoc quia semper fuerunt inimici Israel, & lōgè ab eorū genere & societate separati. *Chananei* appellati de Chanaan filio Cham: quorū terrā Iudæi possederunt. Ex cuius origine fuit Emor pater Sichem, à quo Amorici sunt nūcupati. *Aegyptij* ab Aegypto quodā suo rege uocati sunt. Nā antea *Aerij* dicebantur. Interpretantur autē lingua Hebræica *Aegyptij* affligentes, eò quod afflixerint Dei populū priusquam diuino auxilio liberarentur. *Armenius* ex Thessalia vnus de numero ducū Iasonis qui ad Colchos profecti sunt: recollecta multitudine quæ amisso rege Iafone passim vagabatur, Armeniā condidit, gentique ex suo uocabulo nomen dedit. *Limes* est *Persicus*: qui Scythas ab eis diuidit, Scythia cognominata à quodā limite Scythiæ, à quo perhibentur uocati, gēs antiquissima semper habita. Hi Parthos Bactrianosque, scemina autē eorū Amazonum regna condiderunt. *Massagetae* ex Seytharū origine sunt. Et dicti Massagetae quasi graues, id est fortes Getæ. Nā sic Liuius argentū graue dicit, id est *massus*. Hi sunt qui inter Scythas atque Albanos septentrionalibus iugis inhabitant. *Amazones* dictæ sunt, seu quod simul uicerēt sine uiris, quasi *ἀμαζώνες*, siue quod aduersis dexterioribus māmīs essent, ne sagittarū iactus impediretur, quasi *ἀσὸν μαστῶν*. Nuda bant enim quā adusserant manmā. Has Titianus ynimammas dicit. Nā hoc est Amazō, quasi *ἀσὸν μαστῶν*, id est sine mamma. Has iam non esse constat: quod earū gētes partim ab Hercule, partim ab Achille, uel ab Alexandro vsque ad internecionē deletæ sunt. In partibus Asiaticæ Scythiæ gētes quæ posteras se Iasonis credūt albo crine nascuntur ab affluuis niuib. & ipsius capilli color genti nomē dedit. & inde dicuntur *Albani*. Horū glauca oculis, id est picta inest pupilla: adeo ut nocte plusquā die cernant. Albani autē vicini Amazonibus fuerunt. *Vgnos* antea *Hunnos* uocatos postremo à rege suo *Abares* appellatos dicūt, qui prius in vltima Macotide inter glacialem

Tanaim & Massagetarū immanes populos habitauerunt. Deinde pernicious equis Caucasii rupibus feras gētes Alexandri claustra cohibente ruperunt: & orientē viginti annis tenuerunt captiuū, & ab Aegyptiis atque Ethiopibus annuū vectigal exegerunt. Troianorū gens antea *Dardana*, à Dardano rege nominata. Nam Dardanus & Iasius fratres è Græcia profecti: ex iis Iasius ad Thraciā, Dardanus ad Phrygiā peruenit, ibique primus regnauit. Post quē filius eius Eriethonius, deinde neposeus Tros, à quo *Troiani* nūcupati sunt. *Galatae* Galli esse noscuntur, qui in auxilium à rege Bithiniæ euocati, regnū cū eo peracta victoria diuiserunt: sicque deinde Græcis admixti, primū *Gallogræci*: nunc ex antiquo gallorū nomine Galatæ nūcupantur. Græci ante *Thessali* à Thessalo, postea à Græco rege *Græci* sunt nūcupati. Nā Græci propriè Thessali sunt. *Lapithas* autē gentē Thessaliæ suisse aiūt, circa Penion amnē olim inhabitantē, à Lapitha Apollinis filia nūcupatos. *Sicionij* Græci sunt nūcupati, à Sicionio rege. Hi primū Agialei uocabantur, à rege Agialio, qui primus Sicioniis imperauit, à quo & Agialea ciuitas nūcupata est, quæ nūc Peloponnesus à Pelope rege suo uocatur. Ipsi sunt & Arcades, ab Arcade rege Iouis & Calystæ filio dicti. *Danaï* à Danao rege uocati. Iidē & Argiui ab Argo conditore cognominati. Postquam autē rex Græcorū Apis mortuus est: huic filius Argus successit in regnum, & ex eo Argiui uocati sunt, qui etiā ab eis post obitū ut Deus haberi cepit, templo & sacrificio honoratus. *Achai* qui & *Achini* ab Acheo Iouis filio dicti. *Pelasgi* nominati, quia cū uelis pāsīs uerno tēpore aduenisse Italiā uisi sunt, ut aues. Primū enim eos Varro Italiā apulicis commemorat. Græci uerò Pelasgos à Ioue & Larissæ filio perhibēt dictos. *Myrmidones* fuerūt Achillis socij: Dolopes Pyrrhi. dicti autē Myrmidones propter astutiā quasi *μύρμινοι*, id est formicæ. Eratostenes autē dicit dictos Myrmidones à Myrmidone duce Iouis & Eurimedusæ filio. *Cecropi* Atheniensium regi successit Agranus, cuius filia Athis nomē & regioni & genti dedit. Et ex ea Artici cognominati qui sunt Athenienses. Ion uir fortis ex suo nomine eisdem Athenienses uocauit *Iones*. *Macedones* à nomine Macionis regis antea Emaci nūcupati sunt: postea Macedones dicti à Macedone rege Deucalionis materno nepote. *Epirote* à Pyrrho Achillis filio prius Piride dicto, postea uerò à Pyrrho rege ad Italiam transire præsumperunt. Dorus Neptuni & Ellopi filius fuit, unde *Dori* & originem & nomen ducunt. Sunt autem pars Græciæ gentis, ex quibus etiam cognominata est tertia lingua Græcorum quæ Dorica appellatur.

Lacedæmones

Lacedæmones à Lacedæmone Semelæ filio dicti. Hi diu perseverantes in bello contra Melenios, veriti ne diuturnitate prælij prolis spè perderent: præceperunt, vt virgines eorum cū iuuenibus domi relictis concumberent, sicque ex promiscuo virginum & maritorū cōcubitu iuuenes de incertis parentibus nati sunt, & ex nota materni pudoris *Spartani* vocati sunt. Nam ipsos esse Spartanos quos & Lacedæmones. *Thracæ* ex filio Iaphet qui vocatus est Tiras & orti & cognominati, vt superius dictum est perhibentur. licet gentiles eos ex moribus ita dictos existiment, quòd sint truces. Sæuissimi enim omnium gentiū fuerunt, vnde & multa de iis fabulosa memorentur: quòd captiuos diis suis litarent, & humanum sanguinem in ossibus capitum portare soliti sunt. De quibus Virgilius: Heu fuge crudeles terras, fuge litus auarum: quasi crudelium & auarorum. *Istrorum gens* originè à locis ducit: qui missi ad Argonautas persequendos, vt à ponto intrauerunt Istrum fluiuium, à vocabulo amnis quo à mari recesserant, appellati sunt. *Romani* à Romuli nomine nuncupati qui urbem Romam condidit, gentique & ciuitati nomen dedit. Hi antè à Saturno *Saturni*, à Latino *Latini* vocati sunt. Nam Latinus Italiæ rex fuit, qui ex suo nomine Latinos appellauit, qui postea Romani nuncupati sunt. Hi & *Quirites* dicti, quia *Qui-* 30 *rinus* dictus est Romulus, quod semper hasta utebatur, quæ Sabinorum lingua *quiritis* dicitur. *Italus* quoque & Sabinus, & Sicanus fratres fuerunt ex quibus nomina populis imposita & regionibus sunt. Nam ab Italo *Itali* à Sabino *Sabini*, à Sicano *Sicani*: qui & *Siculi* cognominati sunt, idem & *Sicilienses*. *Tusci* Italiæ gens est à frequentia sacrorum, & thuris vocata, id est *tem vè d'vni*. *Vmbri* Italiæ genus est: sed Gallorum veterum propago: qui 40 Apenninū montem incolunt, de quibus historiarum perhibent quod tempore aquosæ cladis imbribus superfuissent, & ob hoc *εμπεριου* Græcè nominatos. *Marsi* gens Italiæ dicta à comite Liberi Marsia: qui vsum illis vitium ostendit, & ob hoc illi statuum fecerunt, quam postea Romani victis Marsis tulerunt. *Marsos* autem Græci *Tuscos* vocant quasi *επιουζου*: quòd multos serpentes habeant, & *επι* serpens dicatur. illæfos autem esse carminum 50 maleficiis. Inhabitantes autem plagâ Apennini montis simul cū Vmbriis. *Gothi* à Magog filio Iaphet nominati putantur, de similitudine vltimæ syllabæ, quos veteres magis Getas quam Gothos vocauerunt, gens fortis & potentissima, corporū mole ardua, armorū genere terribilis, de quibus Lucanus. Hinc Dacus premat inde Getes occurrat Iberis. *Daci* autè Gothorū soboles fuerunt, & dictos putant Dacos quasi dagos, quia de Gothorum 60

stirpe creati sunt. De quibus ille, Ibis Aretos procul vsque Dagos. *Bessi* barbari fuerunt: qui à multitudine bouū sic vocati creduntur. De quibus quidam: Qui colit terræ medio vel ille Diuitis multo boue pilleatus Accola ripæ. *Gipedes* pedestri prælio magis quàm equestri sunt vsi, & ex hac causa ita vocati. *Sarmatæ* patentibus campis armati inequitabant prius quàm eos Lentulus Danubio prohiberet, atque inde ob studium armorū *Sarmatæ* nuncupati existimantur. Lanus fluiuius fertur vltra Danubium, à quo *Alani* dicti sunt, sicut & populi habitantes iuxta Lemannū fluiuiū *Alemanni* vocantur: De quibus Lucanus, Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno: *Lanzobardos* vulgo ferunt nominatos à proluxa barba & nunquam tonsa. Vandelicus amnis ab extremis Galliarum erumpens, iuxta quæ fluiuiū habitasse, & ex eo traxisse nomen *Vandali* perhibentur. *Germanicæ* gentes dictæ, quod sint immania corpora, immanèsq; nationes sæuissimis duratæ frigidibus, qui mores ex ipso cæli rigore traxerunt, ferocis animi & semper indomiti: apti venatūque viuentes. Horū plurimæ gentes variè armis, discoloribus habitu, linguis dissonæ, & origine vocabulorū incertæ, vt *Tolerates*, *Samsi*, *Variquadi*, *Tungri*, *Marcomanni*, *Bruteri*, *Camasi*, *Blanziane*, *Tubantes*, quorū immanitas barbarie etiā in ipsis vocabulis horrorè quendam significat. *Sueui* pars Germanorū fuerunt in fine Septentrionis, de quibus Lucanus, Fudit ab extremo flauos Aquilone Sueuos. Quorū fuisse centū pagos & populos multi tradiderunt. Dicti autè *Sueui* putantur à monte Sueuo, qui ab ortu initium Germaniæ facit, cuius loca incoluerunt. *Burgundiones* quondā à Romanis subacta interiore Germania per castrorū limites positi à Tiberio Casare in magnā coluerunt gentē, atque ita nomen ex locis sumpserunt: quia crebra per limites habitacula constituta: burgos vulgo vocant. Hi postea rebelles effecti Romanis: plus quàm octoginta milia armorū rippæ Rheni fluminis infederūt, & nomen gentis obtinuerunt. *Saxonum gens* in oceanis maris litoribus & paludibus inuis sita, virtute atque agilitate habilis. Vnde & appellata, quod sit durū & validissimū genus hominū & præstans cæteris piraticis. *Franci* à quodā proprio duce vocari putantur. Alij eos à feritate morū nuncupatos existimant. Sunt enim in illis mores inconditi, naturalisque ferocitas animorū. *Britones* quidā Latine nominatos suspicantur: eo quòd bruti sint, gens inter oceanū interfulso mari quasi extra orbē posita. de quibus Virgilius. Toro diuisos orbe Britannos. *Scotti* propria lingua nomen habent à picto corpore, eo quòd aculeis ferreis cum atramento variarum figurarum stigmate anuotentur. *Galli* à candore corporis nun-

cupati sunt. *Galæa* enim Græcè lac dicitur. Vnde & Sybilla sic eos appellat: cum ait de iis, Tunc lactea colla Auro innectuntur. Secundum diuersitatem enim cœli, & facies hominum & colores & corporum quantitates & animorum diuersitates existunt. Inde Romanos graues, Græcos leues, Afros versipelles, gallos natura feroces atque acriores ingenio peruidemus, quod natura climatū facit. Galli autē Senones antiquitus *Xenones* dicebantur, quod Liberum hospitio recepissent, postea x in literam commutata est. Vacca oppidum fuit iuxta Pyrenæum, à quo sunt cognominati *Vaccei*, de quibus creditur dixisse poeta: Latèque vagantes *Vaccei*. Hi Pyrinæi iugis peramplam montis habitant solitudinem. Idem & *Vascones* quasi *Vacones* e in literam demutata. quod genus Pompeius edomita Hispania, & ad triumphū venire festinans de Pyrinæi iugis depoluit & in vnum oppidum congregauit. Vnde & *Conuenarum* vrbis nomen accepit. Hispani ab Ibero amne primum Iberi, postea ab Hispalo *Hispani* cognominati sunt. *Gallicij* à candore dicti finguntur, vnde & galli. Reliquis enim Hispaniæ populis candidiores existunt. Hi Græcā sibi originem asserunt. Vnde & naturali ingenio callent. Siquidem post finem Troiani belli Teucrum morte Atiacis fratris in visum patri Telamoni dum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse ferunt, ibique vrbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse, inde ad Galliciam profectus expositis sedibus ex loco nomen genti dedisse. *Astures* gens Hispaniæ vocati, eo quod circa ysturam flumen septem montibus siluisque crebris inhabitent. *Cantabri* gens Hispaniæ à vocabulo vrbis, & Iberi amnis, cui insidit, appellati. Horum animus pertinax & magis ad latrocinandum, & ad bellandum, vel ad perpetendum verbera semper parati. *Celtiberi* ex Gallis Celticis fuerunt, quorū ex nomine appellata est regio Celtiberia. Nā ex flumine Hispaniæ Ibero vbi confederant, & ex Gallis qui Celtici dicebantur, mixto vtroque vocabulo Celtiberi nuncupati sunt. *Afri* appellati ex vno ex posteris Abrahæ, qui vocabatur Afer: qui dicitur duxisse aduersus Libyā exercitū, & ibi victis hostibus confedisse, eiusque posteros ex nomine atani & Afros & Africam nuncupasse. *Pæni* autem Cartaginenses sunt à Phœnicibus nuncupati: qui cū Didone profecti sunt. *Tyrj* verò à Tyria vrbe Phœnicū nuncupati, de qua profecti sunt, & in Africæ littus venerunt. *Getuli* Getæ dicuntur fuisse, qui ingenti agmine à locis suis nauibus conscendentes, loca Syrtiū in Libya occupauerūt: & quia ex Getis venerant: deriuato nomine *Getuli* cognominati sunt. Vnde & opinio est

apud Gothos, ab antiqua cōgnatione Mauros cōsanguinitate propinquos sibi vocare. Africam autem initio habuere *Libyes*, deinde *Afri*, post hæc *Getuli*, postremū *Mauri* & *Numides*. *Mauri* & *Numide*, vt Afri putāt, sic sum pferunt exordiū & vocabulum. Nā postquā in Hispania Hercules interiit: & exercitus eius cōpositus ex variis gentibus amisso duce passim sibi sedes quæreretur, ex eo numero *Medi* & *Perse* & Armeni nauibus in Africā trauecti proxima maris loca occupauere: sed *Perse* dū materiā in agris pro cōstruendis domiciiliis nō inuenirent, & ignara lingua cōmerciū prohiberet: per patentem agros & diuersas solitudines vagabātur, & à pabulationibus vagabundis semetipsos propria lingua *Numides* appellauerūt, id est sine oppido vagos & errantes. *Medi* autem cū Libyis se miscuerunt: qui proximam Hispaniam inhabitabant, quorū nomen paulatim Libyes corruerunt, barbara lingua *Mauros* propter *Medos* appellātes: licet *Mauri* ob colorē à Græcis nominētur. Græci enim nigrū *μαυρον* vocant. *Æthi*fero quippe calore afflato atrii coloris speciei ducunt. *Masilia* ciuitas Africæ est, non longè ab Athlante & hortis Hesperidū: à qua ciuitate *Masilij* exorti sunt: quos nos corrupte *Masilos* vocamus, de quibus *Virgilius*, *Hic mihi Massilia gentis mōstrata sacerdos*. *Gaulali* gentes sunt à meridie vsque oceanū hesperium peruagantes. His nomen *gauloen* insula dedit quæ est iuxta *Æthiopiā*, vbi nec serpens nascitur, nec viuunt. *Garamantes* populi Africæ propè Cyrenas inhabitantes, à *Garamante* rege *Apollinis* filio nominati: qui ibi ex suo nomine *Garama* oppidū condidit. Sunt autē proximæ gentes *Æthiopiū*, de quibus *Virgilius*, *Extremi Garamantes*. *Extremi* autē, quia læui & à confortio humanitatis remoti. *Hesperij* verò sunt qui circa Hispaniam cōmorantur. Nā Hispania *Hesperia* dicitur. *Æthiopes* dicti à filio *Cham* qui vocatus est *Chus*, à quo originem trahunt. *Chus* enim *Hebraicè* *Æthiops* interpretatur. Hi quondā ab *Indo* flumine cōsurgentes, iuxta *Ægyptū* inter *Nilū* & oceanū, in meridie sub ipsa solis vicinitate confederunt, quorum tres sunt populi. *Hesperij*, *Garamantes* & *Indi*. *Hesperij* sunt occidentis, *Garamantes* tripolis, *Indi* orientis. *Tragodi*ta gens *Æthiopiū*: ideo nuncupati, quod tanta celeritate pollent, vt feras cursu pedum assequantur. *Panphagi* & hi in *Æthiopia* sunt: quibus esca est quicquid mandi potest & omnia fortuitu gignentia, vnde & appellati. *Ichthyophagi* quod venando in mari valeant, & piscibus tantum alantur. Hi post *Indos* montanas regiones tenent, quas subactas *Alexander magnus* piscibus vesci prohibuit.

Aultra.

Anthropophagi gens asperissima sub regione Siricum sita: qui quia humanis carnibus vescuntur, ideo antropophagi nominantur. Itaque sicut his ita & ceteris gentibus per secula aut à regibus, aut à locis, aut à moribus: vel ex quibuslibet aliis causis immutata vocabula sunt: ita ut prima origo nominis eorum temporum vetustate non pateat. Iam vero his qui Antipodæ dicuntur, eo quod contrarij esse vestigijs nostris putantur: ut quasi sub terris positi aduersa pedibus nostris calcant vestigia, nulla ratione credendum est, quia, nec soliditas patitur, nec centrum terre, sed neque hoc vlla historiarum cognitione firmatur. sed hoc poetæ quasi ratiocinando cōiectant. *Titanus* autem quosdam in Græcia ferunt fuisse robustos & excellentes viribus populos, quos ferunt fabulæ ab irata cōtra deos terra ad eius vltionem creatos. Vnde & *Titanes* dicti sunt *ἄνα τῆς τίτιος*, id est ab vltione, quod quasi vlticendæ matris Terræ causa in deos amati existerent: quos fabulæ à Ioue bello fuisse superatos atque extinctos fingunt, propter quod è caelo iactis fulminibus interierunt.

De regnū & militiæ vocabulis. C A P. III.

Regnū à regibus dictum. Nam sicut reges à regendo vocati: ita regnū à regibus. Regnū vniuersæ nationes suis quæque habere temporibus, ut Assyrij Medij, Persæ, Ægyptij, Græci, quorum vices fors temporum ita voluit, ut alterum ab altero solueretur. Inter omnia autem regna tertiarum duo regna cæteris gloriosiora traduntur, Assyriorum primò, deinde Romanorum, ut temporibus & locis inter se ordinata atque distincta. Nam sicut illud prius & hoc posterius: ita illud in oriente & hoc in occidente exortum est: denique in illius fine huius initium confestum fuit. Regna cætera, cæteri que reges velut appendices istorum habentur. *Reges* à regendo. Sicut enim *sacerdos* à sanctificando: ita & rex à regendo. non autem regit qui non corrigit. Rectè igitur faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur. Vnde & apud veteres tale erat prouerbum. Rex eris si rectè facias: si non facias non eris. *Regiæ virtutes* præcipuæ duæ. *iustitia & pietas*. Plus autem in regibus laudatur pietas. Nam iustitia per se seuera est. *Consules* appellati à consulendo, sicut reges à regendo, & sicut leges à legendo. Nam cum Romani regum superbam dominationem non ferrent: annua imperia, binosque consules sibi fecerunt. Nam fastus regius non beniuolentia consulentis, sed superbia dominantis erat. Hinc ergo consules appellati, vel à consulendo ciuibus, vel à regendo cuncta consilio. Quos tamen ideo

mutandos per singulos annos instituerunt: ut nec insolens diu maneret, & moderatior citò succurreret. Inde autem duo pares, quia vnus rem ciuilem, alter rem militarem administrabat. Regnauerunt autè annis cccclxvij. *Proconsules* subiecti erant consulibus, & dicti proconsules, eo quod vice consulis fungerentur sicut procurator curatoris, id est, actoris. *Exconsules* autem dicti, quod iam à consulari exierint siue discesserint pacto vicis suæ anno. *Dictatores* quinto anno post reges expulsos Romani sibi creauerunt, dum gener Tarquinij ad iniuriam foci vindicandam, ingentem aduersus Romam collegisset exercitum. Hi quinquennij temporis imperio vtebantur. Plus enim etià honore quam consules, qui annuas potestates tenebant. Et dicti dictatores quasi principes & præceptores. Vnde & magistri populi nominabantur. Vnde & edicta dicuntur. *Cæsarum* nomen à Iulio cepit: qui bello ciuili commoto primus Romanorum singularem obtinuit principatum. Cæsar autem dictus: quod caelo mortuæ matris suæ vtero prolatus educitūque fuerit. vel quod cum cæsarie natus sit, à quo & imperatores sequentes Cæsares dicti: eo quod comati essent. Qui enim exfecto vtero eximebantur: cæsiones & cæsares appellabantur. *Iulius* autem dictus quia ab Iulo Æneæ filio originem duxit, ut confirmat Virgilius, Iulius à magno demissum nomen à Iulo. *Imperator* autem nomen apud Romanos eorū tantum fuit prius, apud quos summa rei militaris consisteret, & ideo imperatores dicti ab imperando exercitibus: sed dum diu duces titulis imperatorijs fungerentur, senatus censuit, ut Augusti Cæsaris hoc tantum nomen esset, eo quod is distingueretur à cæteris gentium regibus: quod & sequentes Cæsares hæc tenus vsurpauerunt. Solet enim fieri: ut primi regis nomen etiam reliqui possideant, sicut apud Albanos ex Silij nomine omnes reges Albanorum *Silij* appellati sunt. sicut & apud Persas *Asfacidæ*. apud Ægyptios *Prolemæi*. apud Athenienses *Cecropidæ*. *Augustus* ideo apud Romanos nomen imperij est, eo quod olim augerent rempublicam amplificando. Quod nomen primò senatus Octauiano Cæsari tradidit, ut quia auxerat terras, ipso nomine & titulo consecraretur. Dum autem idem Octavianus iam Cæsar & imperator appellaretur vel Augustus, postea verò dum ludos spectaret, & pronunciarum esset illi à populo ut vocaretur & *Domini*, statim manu vultūque auerso indecoras adulationes repressit, & Domini appellationem ut homo declinauit, atque in sequenti die omnem populum grauissimo edicto corripuit, *Domini* que se posthæc appellari ne à liberis quidem suis permisit. Fuit enim filius

Aetia, quae nata est de forcere Iulij Caesaris. Reges autem ob hanc causam apud Graecos βασιλεῖς vocantur, quod tanquam bases populum sustinent. Vnde & bases coronas habent. Quanto enim quisque magis praepositur, tanto amplius pondere laborum grauat. Tyranni Graecè dicuntur iidem Latine & tyrannum nulla discretio erat, vt Pars mihi pacis erat dextram tetigisse tyrani. Fortes enim reges tyranni vocabantur. Nam tiro fortis, de quibus Dominus loquitur: Per me reges regnant & tyranni per me tenent terram. Iam postea in vsum accidit tyrannos vocari pessimos, atque improbos reges, luxuriosae dominationis cupiditatem & crudelissimam dominationem in populis exercentes. Princeps & dignitatis modo significatur & ordinis, sicut est illud Virgilianum: Princeps ardentem coiecit lampada Turnus, pro, primus. Dicitur autem princeps à capiendi significatione, quod primum capiat: sicut municeps ab eo quod munia capiat. Dux dicitur eo quod sit ductor exercitus: sed non statim quicumque principes vel duces sunt, etiam reges dici possunt. In bello verò melius ducem nominari conuenit quam regem. Nam hoc nomen exprimit in praelio ducentem. Vnde Virgilius, ducis Euandri: Salustius, Quo cupidius in ore ducis sese quisque bonum. Non dixit in ore consulis. Monarchae sunt qui singularem possident principatum, qualis fuit Alexander apud Graecos, & Iulius apud Romanos. Hinc & monarchia dicitur. *μῆνας* quippe singularitas Graeco nomine, ἀρχὴ principatus est. *Tetrarchae* sunt quartam partem regni tenentes. Nam *τῆρμια* quatuor sunt: qualis fuit apud Iudaeam Philippus. *Patricij* inde vocati sunt pro eo quod sicut patres filijs: ita prouideant reipublicae. Praefecti dicitur, quod praetoria potestate praesint. *Pratores* iidem qui & praefecti, quasi praepositores. *Præsides* verò dicitur, quia alicuius loci tutelam praesidentialiter tenent. *Tribuni* vocati, quod militibus siue plebibus iura tribuunt. *Chiliarchae* sunt qui mille praesunt militibus, quos nos millenarios appellamus, & est nomen Graecum. *Centuriones* dicitur eo quod centum praesunt militibus, sicut quinquagenarij qui sunt in capite quinquaginta militum, sicut decani ab eo quod militibus decem praefertunt. *Miles* dicitur, quia mille erant ante in numero vno, vel quia vnus est ex mille electus. Romulus autem primus ex populo milites sumpsit & appellauit. Liber verò primus militiae ordinem docuit. *Miles* autem *ordinarius* dicitur, aut extraordinarius. *Ordinarius* est qui per ordinem militat: nec adhuc aliquem consecutus est gradum honoris, est enim gregarius, id est humilis militiae. *Extraordinarius* est: qui ob virtutem

promouetur ex ordine. *Emeriti* dicuntur veterani solutique militia, qui iam in vsu praelij non sunt, quia mereri militare dicitur, à stipendijs scilicet quae merentur. iidem & veterani dicuntur, quia iam in vsu praelij non sunt: sed sed post multos militiae labores quietis suffragium consequuntur. *Equestres milites* dicitur eo quod equo sedent. Item militat ille in equestri ordine. *Tirones* dicuntur fortes pueri quod ad militiam deligantur, atque armis gerendis habiles existunt. Hi enim non ex sola professione natiuitatis: sed ex aspectu & valetudine corporis aestimantur. Vnde & tirones dicitur, qui antequam sacramento probati fuerint, milites non sunt. Romanae autem militiae fuit mos puberes primo exerceri armis. Nam decimo sexto anno tirones militabant, quo etiam solo sub custodibus agebant, de quibus Virgilius, Et primo flore iuuentus. *Servos* sanè nunquam militasse constat, nisi seruitute deposita, excepto Hannibalis tempore, cum post Cannense praelium in tanta necessitate fuissent Romani, vt ne liberandorum quidem seruorum daretur facultas. *Desertores* vocati eo quod desertis militariibus officijs euagantur. Hi in alios numeros militiae nomen dare prohibentur, sed si non magni temporis culpam contraxerint, caesi numeris suis restituntur. sed & qui deserunt exercitum ad hostes transeunt, & ipsi desertores vocantur. *Conscripti milites* dicuntur, quia in tabulis conferuntur ab eo qui eos ducturus est: sicut transcripti vocantur, cum de alia in aliam legionem transeunt, & inde transcripti, quod nomina dant, vt transcribantur. *Options* dicitur quod sint electi. Nam optare eligere est, sicut & illud, Optauitque locum regno, id est elegit. *Excubitores* dicuntur, pro eo quod excubias semper agunt. Sunt enim ex numero militum & in porticibus excubant propter regalem custodiam. *Excubiae* autem diurnae sunt: *vigiliae* nocturnae. Vnde & *vigiles*. *Velites* erant apud Romanos genus militiae, à volitando vocati. Lecti enim agilitate iuuenes cum armis suis post terga equitum confedebant, & mox cum ad hostes ventum esset, equis desiliebant, & continuo pedites ipsi ex alia parte, equitibus per quos aduecti fuerant dimicantibus, hostem perturbabant. Ab his ergo velitibus elephanti quondam Hannibalis retro acti cum regiam à suis non possent, fabrili scalpro inter aures adaecto necabantur. *Castra* sunt vbi milites steterit. dicta autem castra quasi casta, eo quod illic castraretur libido. Nam nunquam nis intererat mulier. *Militia* autem à militibus dicta, aut à multis: quasi multicia, quasi negotium multorum, aut à mole rerum, quasi moletia. *Legio* sex milium armatorum est, ab electo vocata quasi lecti, id est armis electi. pro-

Et. propriè autem Macedonũ phalanx, Gal-
lorum caterua, nostra legio dicitur. Legio au-
tem habet sexaginta ceterias, manipulos tri-
ginta; cohortes duodecim: turmas ducentas.
Centuria est pars exercitus in centenos mili-
tes diuisa. Vnde & qui iis præsumt, centurio-
nes dicuntur. *Succenturiati* sunt, non qui in
prima, sed in secunda centuria sunt, quasi sub
prima centuria: tamen stricti etiam ipsi & in
speculis positi in bello sunt, vt si prima defe-
cerit, isti quos sub se diximus laboratibus pri-
mis subueniant. Vnde & ad insidiandum po-
nitur succenturiatus, quasi armis dolosis in-
structus. *Manipulus* ducentorum est militũ,
Manipuli autem dicti sunt milites, siue quia
bellum primò manu incipiebant, siue quod
antequam signa essent, manipulos sibi, id est,
fasciculos stipulæ, vel herbarum alicuius pro si-
gnis faciebant, à quo signo manipulares mili-
tes cognominati sunt. De quibus Lucanus,
Conuocat armatos extemplo ad signa mani-
pulos. Turma triginta equites sunt. Romani
enim equites in vna tribu trecenti fuerunt. De
singulis enim centuriis decem dabantur, & fie-
bat turma. Cohors quingentos milites ha-
bet. *Tria* sunt militia genera sacramentum,
euocatio, cõiuratio. *Sacramentum*, in quo post
electionem iurat, vnusquisque miles se non
recedere à militia, nisi post cõpleta stipendia,
id est, militiae tempora, & hi sunt qui habent
plenam militiam. Nã viginti quinque annis
tenentur. *Euocatio*, dum ad subitum bellũ nõ
solum milites, sed & ceteri euocantur. Vnde
etiam consul solebat dicere: Qui rempublicã
saluam esse vult, me sequatur. *Coniuratio*, quæ
fit tumultu, quando vicinũ vrbis periculũ sin-
gulos iurare non patitur: sed repente colligi-
tur multitudo & tumultuosa in ira conflatur.
Hæc & *tumultuatio* dicitur. *In acie* autem iste
ferè forma sunt, Exercitus, classis, nodus, cuneus,
ala, cornua, agmen: quæ formas & nomina
ab ipsis rebus de quibus trãslata sunt imitan-
tur. *Acies* dicta, quòd ferro armata sit, & acu-
mine gladiorũ. *Exercitus* multitudo ex vno
genere, ab exercitatione belli vocata. *Classes*
dictæ propter diuisionẽ exercitus, qui postea
manipuli dicti sunt. Vnde & Virgilius: Classi-
bus hic locus, hic acies certare solebant. Nam
postea & classica nauium dicta. *Nodus* proprie
est densa peditum multitudo, sicut turma e-
quitũ. *Nodus* autem dictus, pro difficultate
quòd vix possit resolui. *Cuneus* est collecta in
vnu militũ multitudo. Vnde propter quòd in
vnum coit ipsa coitio in vnum, cuneus nomi-
natus est, quasi conueus, eo quòd in vnu om-
nes coguntur. *Ala* in exercitu triginta equi-
tes esse dicuntur. Ala autem equites ob hoc
dicti, quia tegunt pedes alarum vice. *Cornua*
vocantur extremitas exercitus, quòd in-
torta sit. *Agmen* dicitur cum exercitus iter

facit, ab agẽdo vocatũ, id est eundo. Plautus,
Quo te agis & ipse? Est enim exercitus am-
bulans. Nam agmen dicitur quod in longi-
tudine directum est, quale solet esse cum ex-
ercitus portis procedit: quicquid fuerit a-
liud, abusiue dicitur.

De ciuibus. CAP. IIII.

DE imperiis militiaeque; vocabulis ex par-
te dictum est, deinceps *ciuium nomina*
summatim subiungimus. *Ciues* vocati, quòd
in vnum coeuntes viuunt, vt vita communis
& ornatio fiat & tutior. *Domus* vnius fami-
liae habitaculum est, sicut vrbis vnius populi,
sicut orbis domicilium totius generis huma-
ni est. Est autem domus genus familiae, siue
coniunctio viri & vxoris. Incipit autem à
duobus & est nomen Græcum. Nam à *δωμο* & *οικου*
Græci recte vocant. Nam *familia* est, liberi ex
liberis legibus suscepti, à femore. *Genus* autem
à gignendo & prognerando dictum: aut à
definitione certorum prognatorum, vt natio-
nes, quæ propriis cognationibus terminatae,
gentes appellantur. *Populus* est humana
multitudinis, iuris consensu, & concordia com-
mune sociatus. *Populus* autem eo distat à
plebibus, quòd *populus* vniuersi ciues sunt,
connumeratis senioribus ciuitatis. *Plebs* au-
tem reliquum vulgus sine senioribus ciuita-
tis. *Populus* ergo tota ciuitas: vulgus verò
plebs est. *Plebs* autem dicta à pluralitate. ma-
ior est enim numerus minorum quàm senio-
rum. *Populus* verò à Græco dicitur, quasi *πο-
λιων ἀσπριμὸς*, id est, ciuium cœtus. Vnde &
populus dictus est. Græcè autem *populus* di-
citur *λαὸς* à lapidibus. Vulgus est passim in-
habitans multitudo, quasi quicquid quod vult.
Tribus dicuntur tanquam curiæ & congrega-
tiones distinctæ populorum, & vocatæ tri-
bus ab eo quòd in principio Romani trifari-
i fuerunt à Romulo dispersiti, in senatori-
bus, militibus, & plebibus. Quæ tamen tri-
bus nunc multiplicatæ nomen pristinum re-
tinent. *Senatus* nomen ætas dedit, quòd senio-
res essent. Alij à sinendo dictos accipiunt se-
natores: Ipsi enim agendi facultatem dabant.
Senatusconsultus à consulendo & tractando
est dictus: quòd sic fit, vt consulat & nocere
non possit. *Patres* autem, vt dicit Salustius, à
curæ similitudine vocati sunt. Nam sicut
patres filios suos: ita illi rempublicam ale-
bant. *Patres conscripti*, quia dum Romulus
decem curias senatorum elegerat: nomina
eorũ præsentem populo in tabulas aureas con-
tulit, atque inde patres conscripti vocati. *Pri-
mi ordines senatorum* dicuntur *illustres*, secundi
spectabiles, tertij *clarissimi*. Iam inferius quar-
tum aliquod genus non est. Quamuis autem

senatoria quisque origine esset, vsque ad legitimos annos eques Romanus erat, deinde accipiebat honorem senatoriæ dignitatis. *Censores* apud Romanos veteres erant. Est enim censor, nomen dignitatis iudicialis. Censere enim iudicare est. Item censores sunt patrimoniorum iudices, à censu aris appellati. *Indices* dicti quasi ius dicentes populo, siue quòd iure disceptent. Iure autem disputare, est iuste iudicare. Non est autem iudex, si non est iusticia in eo. *Præsides* rectores sunt prouinciarum: dicti eo quòd præfunt. *Prætores* autem quasi præceptores ciuitatis & principes. Idem & quæstores quasi quæsitores, eo quòd quæstionibus præfunt. Consilium enim & causa apud eos est. *Proceres* sunt principes ciuium vel ciuitatis, quasi procedes, quòd ante omnes honore præcedant. Vnde & capita tribuantur quæ eminent extra parietes procedunt, eo quòd primo procedant. Hinc autem ad primores facta translatio: quòd à cætera multitudine prominēt. *Tribuni* dicti, eo quòd plebi iura vel opem tribuunt. Constituti sunt autem sexto anno post reges exactos. Dum enim plebs à senatu & consulibus præmeretur: tunc ipsi tribunos quasi proprios iudices & defensores creauit: qui eorum libertatem tuerentur, & eos aduersus iniuriam nobilitatis defenderent. Vnde & defensores dicti, eo quòd sibi plebem commissam contra insolentiam improborum defendant. At contra nunc quidam euerfores: non defensores existunt. *Numerarij* vocati sunt: qui publicum numerum aerarij inserunt. *Functi*, ab eo quòd fungantur honore & officio aliquo dicti. Hinc & defunctos mortuos dicimus, qui compleuerunt vitæ officia, nihil enim iam faciunt. *Municipes* sunt in eodem municipio nati: ab officio munerum dicti, eo quòd publica munia accipiunt. Munia enim officia sunt. vnde & immunes dicuntur, qui nullum gerunt officium. *Municipales* originales ciues & in locum officium gerentes. *Decuriones* dicti quòd sint de ordine curiæ. Officiu enim curiæ administrant. Vnde non est decurio qui summam non intulit, vel curiam participauit. *Curiales* autem idem & decuriones. Et dicti curiales, quia ciuilia munera procurant & exequuntur. *Principales* magistratus & duumvirales curialium officiorum ordines sunt. Principales dicti quòd præfunt magistratibus. *Magistratus* verò quod maiores sint reliquis officijs. *Duumvirales* autem qui super duos viros habent potestatem. *Tabellio* vocatus, eo quòd sit portator tabellarum. Idem *exceptor*, idem & *scriba publicus*, quia ea tantum quæ gestis publicantur scribit. *Burgarij* à burgis dicti, quia erebra per limites habitacula constituta burgos vulgò vocant. Vnde & *Burgun-*

dionum gentis nomen in hæsit: quos quondam subacta Germania, Romani per castra disposuerunt, atque ita ex locis nomen sumpserunt. *Collegiati* dicuntur quod ex eorum collegio custodiisque deputentur qui facinus aliquod commiserunt. Est enim sordidissimum genus hominum patre incerto progenitum. *Priuati* sunt extranei ab officiis publicis. Est enim nomen magistratum habenti contrarium, & dicti priuati, quòd sint ab officiis curiæ absoluti. *Mercenarij* sunt, qui seruiunt accepta mercede, iidem & *Barones* Græco nomine, quod sint fortes in laboribus: *Bapeta* enim dicitur grauis, quod sit fortis. Cui contrarius est leuis & infirmus. *Publicani* appellantur conductores vectigalium fisci vel rerum priuatarum, siue quia vectigalia publica exigunt, vel quia per negotia seculi lucra sectantur. Vnde & cognominati sunt. *Villij* eius propriè Villa gubernator est. Vnde & à villa villicus nomen accepit. Interdum autem villicus non gubernationem villæ sed dispensationem vniuersæ domus, Tullio interpretante significat, quod est vniuersarum possessionum & villarum dispensator. *Actores* idem & curatores ab agendo & curando vocati. *Procuratores* verò, eo quòd vice curatoris funguntur: quasi propter curatores: sicut proconsul pro consule. *Coloni* sunt cultores aduenæ, dicti à cultura agri. Sunt enim alij de venientes atque alienum agrum locatum tenentes, ac debentes conditionem gentili solo propter agri culturam sub dominio possessoris, pro eo quòd iis locatus est fundus. *Coloni* autem quatuor modis dicuntur. Nam coloni aut Romani sunt, aut coloni Latini, aut coloni auxiliares, aut coloni ruris priuati. *Inquilini* vocati quasi incolentes aliena. Non enim habent propriam sedem: sed in terra aliena inhabitant. Differt autem inter inquilinum & aduenam. *Inquilin* enim sunt qui emigrant, & non perpetuò permanent. *Aduenæ* autem vel incolæ aduentitij perhibentur, sed permanentes: & inde incolæ, quia iam habitatores sunt, ab incolendo. *Indigenæ* sunt inde geniti, & in eodem loco nati vbi inhabitant. *Incolæ* autem non indigenam sed aduenam indicat. *Peregrini* dicti eo quòd ignorantur eorum parentes à quibus orti existunt. Sunt enim de longinqua regione. *Urbani* vocabantur qui Romæ habitabant. Qui verò in cæteris locis, oppidani. Nam sola vrbs, Roma, cætera oppida. *Famuli* sunt ex propria seruorum familia orti. *Serui* autem vocabulū inde traxerunt, quòd hi qui iure belli possēt occidi à victoribus, cōseruabātur & serui fiebāt à seruādo scilicet serui appellati. *Ancille* à sustētaculo vocatæ. *Ægyptij* enim Græcè cubitus dicitur. Vnde & anconē dicimus.

Mancipium est quicquid manu capi subdique potest, ut homo, equus, ovis. Hæc enim animalia statim ut nata sunt, *mancipium* esse putantur. Nam & ea quæ in bestiarum numero sunt tunc videntur *mancipium* esse, quando capi siue domari ceperint. *Ingenus* dicti qui in genere habent libertatem, non in factu, sicut liberi. Vnde & eos Græci & *ἄφρων* vocat, quod sint boni generis. *Libertus* autem vocatus quasi liberatus. Erat enim prius iugo seruitutis addictus. *Libertorum* autem filij apud antiquos libertini appellabantur, quasi de libertis nati. Nunc vero libertinus aut à liberato factus, aut possessus. *Manumissus* dicitur, quasi manu emissus. Apud veteres enim quando manu mittebant, alapa percussos circumagebant, & liberos confirmabant. vnde & *manumissi* dicti, eò quod de manu mitterentur. *Deditij* primum à deditioe sunt nuncupati. *Deditio* enim dicitur, quando se victi aut vincendi hostes victoribus tradunt: quibus hæc origo nominis fuit. Dum quondam aduersus populum Romanum serui armis sumptis dimicassent, victi se dederunt, comprehensaque varia turpitudinæ affecti sunt. Ex his quidam postea à Dominis *manumissi* propter suppliciorum notas quas manifestè perpessi sunt, ad dignitatem ciuium Romanorum non peruenerunt. *Latini* ante Romam conditam apud Latinos fiebant, nunquam per testamentum sed per epistolam libertatem sumentes. Inde quia per testamentum non fiebant, nec ex testamento aliquid capere, nec suos hæredes facere poterant, ciues Romani postea sub consulibus per testamenta in vrbe Romana effecti sunt. Dicti autem *ciues* Romani quia testamentum liberi effecti in numerum Romanorum ciuium rediguntur. His primum aditus erat in vrbe Roma commorari, cæteris autem libertis prohibebatur, ne vel in vrbe Roma, vel intra septimum ab vrbe miliarium commanerent.

De affinitatibus & gradibus. CAP. V.

Hæredis nomen imposuit census æris. Soluit enim tributum auctoris. In hoc enim vocabulo prima successio est *hereditatis* & generis, ut sunt filij & nepotes. *Prohæres* est qui loco hæredis fingitur: quasi pro hærede. Est enim aut institutus aut substitutus. *Pater* est à quo nascitur initium generis: Itaque is *paterfamilias* vocatur. *Pater* autem dicitur eò quod patrione peracta filium procreet. *Patratis* enim est rei Veneræ consummatio. *Lucretius*. Et bene patra patrum. *Genitores* autem à gignendo: & parentes quasi patientes. *Idem* & *creatores*. *Crementum* enim est semen masculi, vnde animalium & hominum corpora concipiuntur. Hinc *creatores* parentes dicuntur. *Mater* dicitur quod exinde efficia-

tur aliquid. *Mater* enim est quasi materia: nam pater causa est. *Paterfamilias* autem dicitur, quod omnibus in familia sua positus seruis tanquam pater filiis patria dilectione consulit, seruiumque conditionem à filiorum affectu non discernit: sed quasi vnum membrum amplectitur. Hinc enim exortum est nomen *paterfamilias*. Qui autem dominatur in seruis, hoc se nomine nequaquam reputent appellari. *Materfamilias* inde vocatur, quia per quandam iuris solennitatem in familiam transit mariti. *Tabulæ* enim matrimoniales instrumenta emptionis suæ sunt. Alias sicut *matrona* est mater primi pueri, id est quasi mater nati: ita *materfamilias* illa est, quæ plures enixa est. Nam familia ex duobus esse incipit. *Auius* patris pater est, ab quo dicitur, id est ab antiquitate. *Proauus* aui pater est, quasi prope auum. *Abauus* proauipater, iam longè ab auo. *Atauus* abauipater. *Tritauus* atauipater: quasi tetrauius, id est quartus supra abauum. Sed *tritauus* viciniam cognationis nomen est. *Familia* autem oritur à patre: terminatur in tritauo. *Filius* & *filia* à familia dicti sunt, ipsi enim primi in ordine nascentium existunt. Vnde & *Cornelia* familia stirps ipsa omnis à *Cornelio* orta. *Familia* autem à femore. *Femur* enim genus est & stirps ostenditur. Nam familia pro seruis abusiue non proprie dicitur. *Stirps* ex longa generis significatione vocatur. *Gnatus* dicitur quasi generatus. Vnde & per g scribitur. *Soboles* eò quod substitutio fit generis. *Quadrupartitus* est autem ordo filiorum ita: *Vnigenitus*, *primogenitus*, *medius*, *nouissimus*. *Vnigenitus* quod sit vnicus, nec ante, nec post ullus. *Primogenitus* ante quem nullus. *Medius*, inter omnes. *Nouissimus*, post omnes. *Idem* & *minimus* à monade. *Nouissimus* autem propter quod nouus: quia cæteri præcedendo antiquiores existunt. ¶ *Quatuor* etiam modis filij appellantur, natura, imitatione, adoptione, doctrina. *Natura*, veluti dicuntur filij *Abrahæ* Iudæi. *Imitatione*, ut ipsius *Abrahæ* fidem imitantes ex gentibus, dicente *Euangelio*, Potens est Deus de lapidibus istis sulcitare filios *Abrahæ*, vel sicut eosdem Iudæos Dominus filios esse dicit diaboli, à quo non nominati, vel nati, sed quem fuerant imitati. *Adoptione* quoque, quod humana consuetudine nulli licet nescire, vel sicut nos Deo non natura sed adoptione dicimus, *Pater* noster qui es in cælis. *Doctrina*, sicut *Apostolus* filios suos appellat eos quibus *Euangelium* prædicauit. *Filij* autem ideo in legibus liberi appellantur, ut isto vocabulo secerantur à seruis: quia sicut seruis in potestate dominiz sic filius in potestate est patris. Inter etiam filios fit *emancipatio*, ut fit liber à patre: sicut fit seruo *manumissio*, ut fit liberatus à domino.

Item *liberi* dicti, quia ex libero sunt matrimonio orti. Nam filij ex libero & ancilla seruilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur deteriorem parentis statum sumit. *Naturales* autem dicuntur ingenuarum concubinarum filij, quos sola natura genuit non honestas coniugij. iidem & *pueri à pube*. *Adoptiuus* filius est, qui aut patre iusto, aut auctore, aut proauctore, cuius potestate per mancipationes est traditus in alienam potestatem, quia utriusque fert nomen, ut Flavius *Emilius*, vel *Scipio Paulus*. *Gemini* sunt non duo tantum simul nati: sed & plures. De geminis autem vno abortiuo, alter qui legitime natus fuerit *Vopiscus* nominatur. *Posthumus* vocatur eo quod posthimationem patris nascitur, id est post obitum. Iste & defuncti nomen accipit. Sic enim lex voluit ut qui de defuncto nascitur, defuncti nomine appellatur. *Nothus* dicitur qui de patre nobili & matre ignobili generatur, sicut ex concubina. Est autem hoc nomen Græcum, & in latinitate deficit. Huic contrarius est *spurius*, qui de matre nobili & patre ignobili nascitur. Item *spurius* patre incerto matre vidua genitus, velut tantum spurij filius, quia muliebrem naturam veteres spurium vocabant velut *dei in anopso*, hoc est seminis, non patris nomine. Eisdem & *Fauonios* appellabant, quia quadam animalia Fauonio spiritu hausto concipere existimantur. Unde & ij qui non sunt de legitimo matrimonio, matrem potius quam patrem sequuntur. Latine autem spurij quasi extra puritatem, id est quasi immundi. *Nepos* est qui ex filio natus est. dictus autem nepos quasi natus post. Primum enim filius nascitur, dein de nepos. Gradus enim substitutionis est. Hinc & *posteritas*, quasi postera ætas. *Nepos* autem utriusque sexus est. Nam ut *neptis* dicamus in iure est, propter discretionem successione admittam. *Pronepos* est qui ex nepote conceptus natusque. Et dictus pronepos, quasi natus postro post. Ex hoc quoque gradu incipit vocari & progenies: quasi postro post geniti. Nam filij & nepotes non sunt progenies: quia non est in eis longa posteritas. Sicut autem inferius longè editi *progenies* dicuntur, ita superius proaui atauij; *progenitores* appellantur: quasi postro generantes. *Pronepos* dictus quia prope nepotem. *Abnepos*, quia seiungitur ab nepote. Est enim inter illum & nepotem pronepos, *Adnepos* abnepotis filius. *Trinepos* adnepotis filius, quia post nepotem quartus in ordine est, quasi tetranepos. *Minores* autem non dicimus nisi quoties gradum deficit nomen: ut puta filius, nepos, pronepos, abnepos, adnepos, trinepos. Vbi isti gradus defecerint: meritò iam dicimus, post patris aut proaui abauj, tritaujque vocabulum.

De agnatis & cognatis. CAP. VI.

Agnati dicti eo quod accedant pro natis, dum defunt filij. Qui ideo prius in gente agnoscuntur, quia veniunt per virilis sexus personas: veluti frater eodem patre natus, vel fratris filius nepos, vel ex eo item patruus propinquitate cognationis. *Cognati* dicti, quia sunt & ipsi propinquitate cognationis coniuncti. Qui inde post agnatos habentur, quia per foeminini sexus personas veniunt: nec sunt agnati, sed aliàs naturali iure cognati. *Proximus*, propter proximitatem sanguinis appellatus. *Consanguinei* vocati, eo quod ex vno sanguine, id est ex vno patris semine nati sunt. Nam semen viri spuma est sanguinis, ad instar aquæ in scopulos collisa: quæ spumam candidam facit, vel sicut vinum nigrum quod in calice agituram spumam albam reddit. *Fratres* dicti, eo quod sint ex eodem fructu, id est ex eodem semine nati. *Germani* verò de eadem genitrice manantes: non, ut multi dicunt, de eodem semine, qui tantum fratres vocantur. Ergo *fratres* ex eodem fructu, *germani* ex eadem genitrice manantes. *Vterini* vocati, eo quod sint ex diuersis partibus, & vno utero editi. Nam vterus tantum mulieris est. *Quatuor* autem *modi fratres* dicuntur in diuinis scripturis, natura, gente, cognatione, affectu. *Natura*, ut Esau & Iacobus, Andreas & Petrus, Iacobus & Iohannes. *Gente*, ut omnes Iudæi fratres inter se vocantur. ut in Deuteronomio, Si autem emeris fratrem tuum qui est Hebræus. Et Apostolus, Optabam, inquit, ego Anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Irahelitarum. Porro *cognatione* fratres vocantur, qui sunt de vna familia, id est patri: quas Latini paternitates interpretantur, cum ex vna radice multa generis turba diffunditur, ut in Genesi dixit Abraham ad Loth, Non sit rixa inter me & te, & inter pastores tuos & pastores meos, quia omnes fratres nos sumus. Et certe Loth non erat frater Abraham, sed filius fratris eius Aran. Quarto modo *affectu* fratres dicti, qui in duo sciuntur: spirituale & commune. Spiritale quo omnes Christiani fratres vocantur: ut, Ecce quam bonum, & quam iocundum habitare fratres in vnum. Item commune, cum omnes homines ex vno patre nati patri inter nos germanitate coniungimur, Scriptura loquente, dicite his, qui oderunt vos, fratres nostri vos estis. *Germani* ita intelligitur ut germanus eadem genitrice manas. Soror autem ut frater. Nam soror est ex eodem semine dicta, quod sola cum fratribus in sorte agnationis habeatur. Fratrum filij *patruales* dicti, eo quod patres eorum germani fratres inter se fuerint. *Consobrini* verò

vocati, qui aut ex forore & fratre, aut ex duabus fororibus sunt nati: quasi confororini. Fratruales autem matertera filij sunt. Sobri- ni confororinorum filij. *Tius* Græcum nomen est. *Patruus* frater patris est: quasi pater alius. Vnde & decedente patre pupillum prior patruus suscipit, & quasi filium lege tuetur. *Auunculus* est matris frater, cuius nomen formam diminutiui habere videtur: quia ab auo venire monstratur. *Amita* est soror patris quasi altera mater. *Soror* est qui filiam dedit. *Gener*, est qui filiam duxit. *Gener* autem dictus, quod afficiatur ad augendum genus. *Socer* autem & *socrus* quodam generum vel numerum sibi associauit. *Vitricus* autem qui uxorem ex alio viro filium aut filiam habentem duxit. Et dictus vitricus quasi nutriticus, quod à matre superducatur nouus. *Priui- gnus*, est qui ex alio patre natus est, & priui- gnus dici puratur, quasi priuigenus: quia prius genitus. Vnde & vulgo antenatus. Vocabula autem à gente videntur declinata genitor genitrix, agnati agnatæ, cognati cognatæ, progenitores progenitricæ, germani germanæ.

In quibusdam exempli hac adiciuntur.

* Hæc consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens, usque ad vltimum gradum subtraxerit, & propinquitas esse desierit: eam rursus lex matrimonij vinculo repetit, & quodammodo reuocat fugientem. Ideo autem usque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, ut sicut sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur: ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

Item de prædictis affinitatibus.

Aver meo generis pater mihi est, ego illi filius aut filia. Patris mei pater, mihi

avus est, ego illi nepos, aut neptis. Patris mei avus mihi *proavus* est: ego illi pronepos aut proneptis. Patris mei *proavus*: mihi *abavus* est, ego illi *abnepos* aut *abneptis*. Patris mei *abavus*, mihi *atavus* est, ego illi *adnepos* aut *adneptis*. Patris mei *atavus* mihi *tritaavus* est, ego illi *trinepos* aut *trineptis*.

De patruis.

Patris mei frater mihi patruus est, ego illi fratris filij aut filia. *Patris* mei pater mihi patruus magnus est: ego illi filij fratris filius aut filia. *Patris* mei, avus, mihi *propatruus* est, ego illi filij aut filia: nepos aut neptis. *Patris* mei *proavus* mihi *adpatruus* est: ego illi nepotis aut neptis filius aut filia.

De amitis.

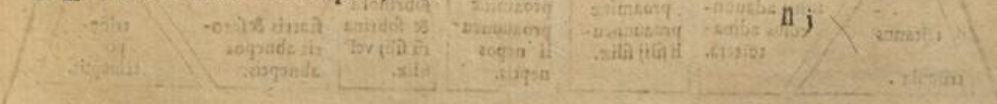
Matris meæ soror mihi *amita* est, ego illi fratris filius aut filia. *Amita* meæ mater, mihi *amita magna* est, ego illi filia fratris filius aut filia. *Amita* meæ avia mihi *proamita* est, ego illi neptis filius aut filia. *Amita* meæ *proavia* mihi *abamita* est: ego illi neptis, nepos, aut neptis.

De auunculis.

Matris meæ frater mihi *auunculus* est, ego illi sororis filius aut filia. *Auunculi* mei pater mihi *auunculus magnus* est, ego illi filius sororis filius aut filia. *Auunculi* mei avus mihi *proauunculus* est, ego illi neptis filius aut filia.

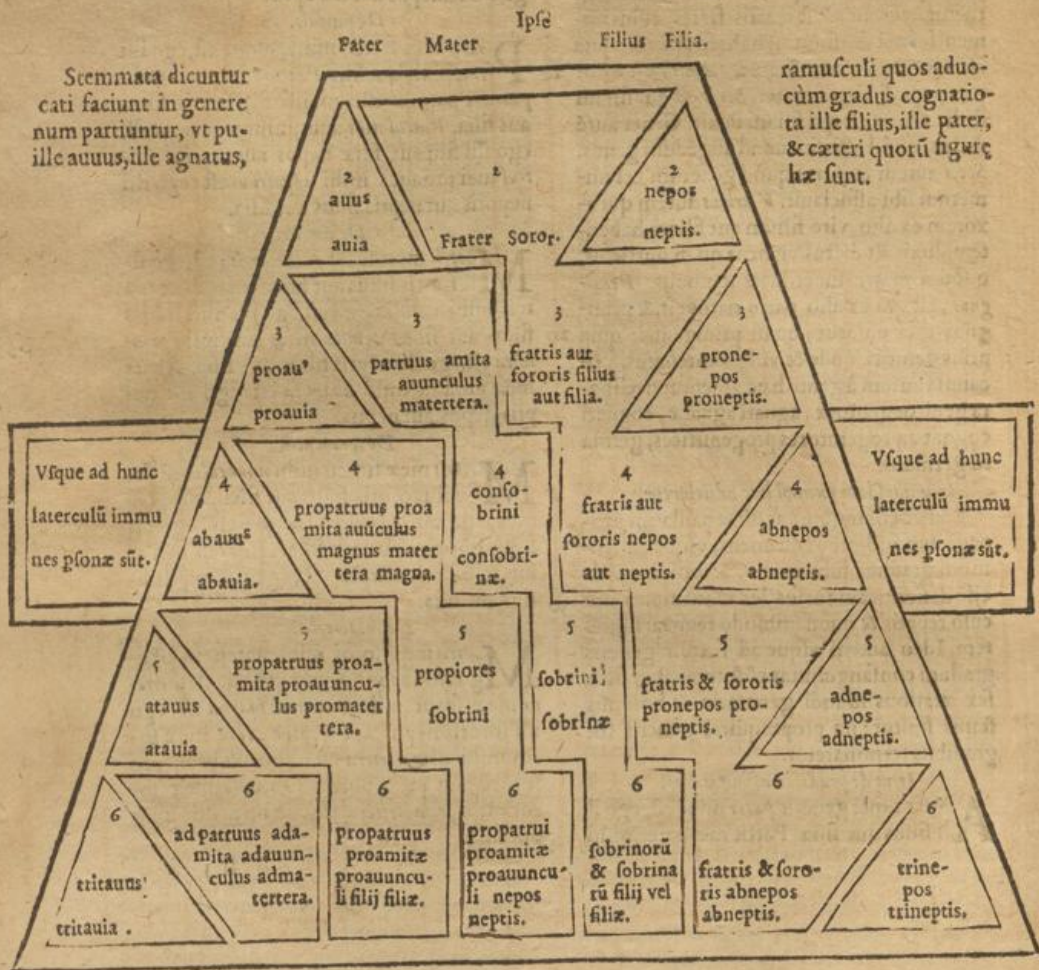
De materteris.

Matris meæ soror mihi matertera est, ego illi sororis filius aut filia. *Matertera* meæ soror mihi *matertera magna* est, ego illi sororis nepos aut neptis. *Auia* meæ soror mihi *abmatertera* est, ego illi pronepos sororis aut pronepotis. *Proavia* meæ soror mihi *promatertera* est, ego illi neptis filius aut filia.

Stemmata dicuntur
cati faciunt in genere
num partiuntur, vt pu-
ille auuus, ille agnatus,

ramusculi quos aduo-
cum gradus cognatio-
ta ille filius, ille pater,
& ceteri quorū figurę
hęc sunt.

trita ui pa ter & m 7	trita ui pa ter & m. 7
--------------------------------	---------------------------------

Tripa ruus Trita mita 7	Tri ta- uus 6	Tri ta- uia 6	triaun culus tri ma tertera. 7
-------------------------------------	------------------------	------------------------	--

adpat ui ad amitæ filij 7	adpa truus admita 6	ad a- uus 5	ad- a uia 5	adaun culus adma terter. 6	adaun culi ad mater. filij 7
---------------------------------------	------------------------------	----------------------	----------------------	--	--

abpatru abamij æ ne potes 7	abpa trui ab amitæ filius 6	abpa truus ab amita 5	aba uus 4	aba uia 3	abaun culus abmater ter. 5	abaun culi abmat. nepot. 7
---	---	--------------------------------	-----------------	-----------------	--	--

ppatru proami æ nepot. 7	ppatr pamitæ prone potes. 6	ppatru proami æ filij 5	propa truus proami ta. 4	pro a- uus 3	pro a v v ra. 3	proau culus pro ma terter ra. 4	ppau culus pro ma terteræ filij 5	ppau culus pro ma terter. nepot. 6	proau culus pro ma terter. nepot. 7
--------------------------------------	---	-------------------------------------	--------------------------------------	-----------------------	--------------------------------	--	--	---	--

ppatru orūami tarūve nepot. 7	ppatru orūami tarūve nepot. 6	ppatru orūami tarūve filij 5	ppatru elias am tinus. 4	ppatru pamita magna. 3	A v v s 2	A v v i A3 1	au culus materte ra ma gna 3	propr ius sobrin us propria sobrina 4	Sobrin us sobri nus filij 5	Sobrin us sobri nus nepot. 6	Sobrin us sobri nus prone potes. 7
---	---	--	-----------------------------------	---------------------------------	-----------------------	-----------------------------	---	---	--	---	--

Frater patru amitæ nepo tes. 7	Patru amita ni prone potes. 6	Patru amita ni nepo tes 5	Propa tru amita ni filij 4	Frater Soror patru elis amitæ. 3	Patru us Ami ta. 2	P A T E R 1	M A T E R 1	Aun culus Mater tera 2	Conso brinus Conso brina 3	Conso brini Conso brina filij 4	Conso brini Conso brina nepot. 5	Conso brini cōsob rine prone potes 6	Sobrin us Sotor Trine potes. 7
---	--	--	---	---	--------------------------------	----------------------------	----------------------------	------------------------------------	--	--	---	--	---

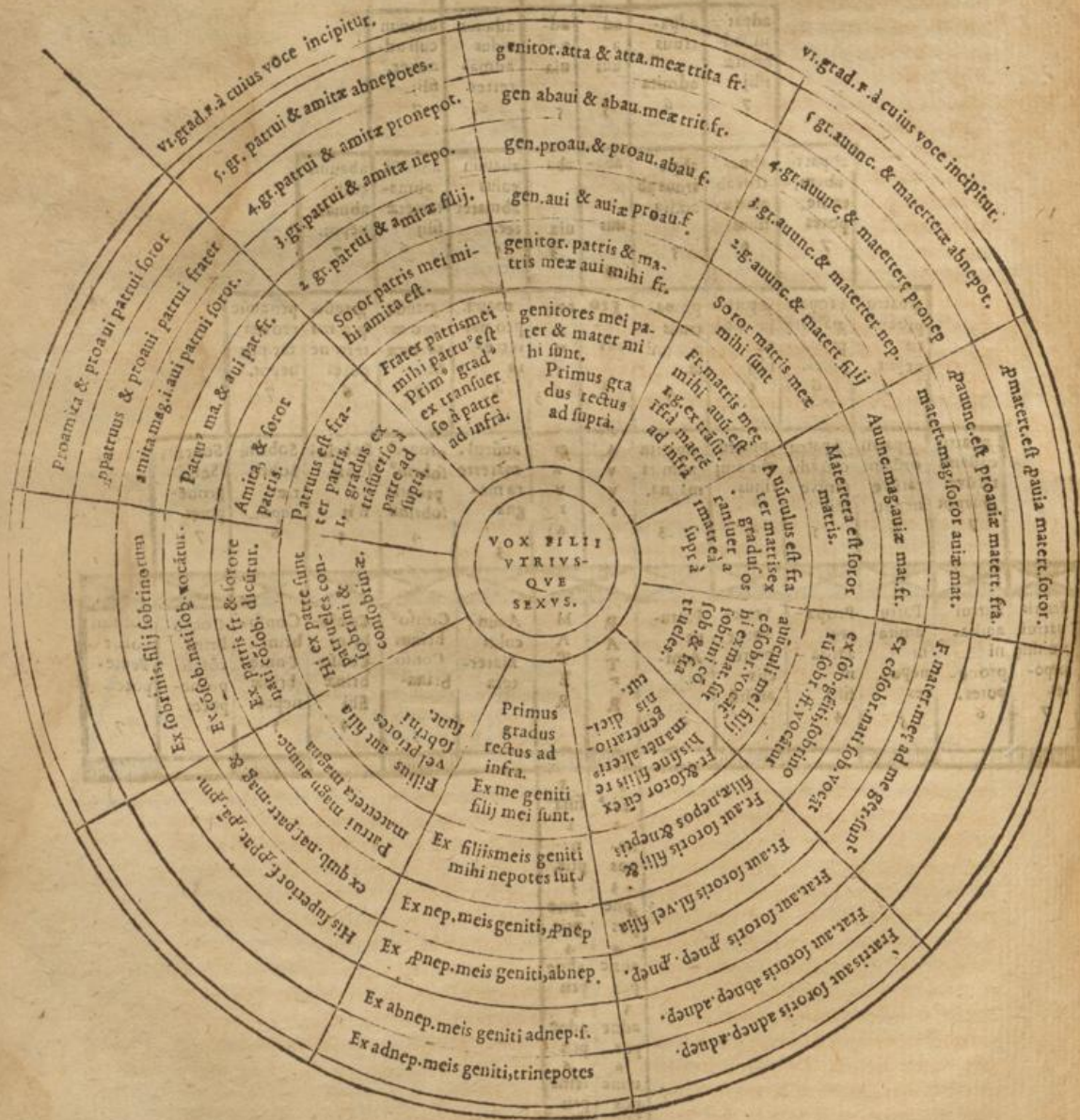
1 filij 2 ne pos 3 pne pos 4 abne pos 5 adne pos 6 trine pos 7 trine potis nepo.	1 filia 2 ne ptis. 3 pne ptis. 4 abne ptis 5 adne ptis 6 trine ptis 7 trine potis neptis
--	--

STEMMATA STIRPIS HUMANÆ.

Hæc consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens, usque ad ultimum gradum substraxerit, & propinquitas esse desierit, eam rursus lex hæc, matrimony vinculo reperto, & quodam modo renocat fu-
gientem. Ideo autem usque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, ut sicut sex atatibus mun-
di generatio, & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

De coniugijs. CAP. VIII.

Vir sexum significat, non coniugium, nisi adieceris, vir eius. *Maritus* verò etiam sine adiectione coniugem sonat, & à mare maritus, quasi mas. Est enim nomen primæ positionis, quod facit in diminutione masculus: in deriuatione maritus. *Sponsus*, à spondendo vocatus. Nam ante vsum tabellarum matrimonij cautiones sibi inuicem emittent, in quibus spondebant se inuicem consentire in iura matrimonij, & fideiussores dabant. Vnde admissum est vt sponsum dicamus virum, à spondendo & sponsam similiter. Cæterum proprie spondere, velle est. Ergo sponsus non quia promittit, sed quia spondet & sponsos dat. *Arrabo*, dicta quasi arra bona. Quod enim datur pro coniugio, bene datur: quia coniugium bonum est. Quod verò causa fornicationis aut adultærij, malum est: idcirco arrabo non est. Dicta autem arra à re pro qua traditur. Est autem arra non solum sponso coniugalis, sed etiam pro qualibet promissa re data, vt compleatur. *Proci*, nuptiarum petitores, à pro-cando, id est, petendo dicti. *Pronuba* dicta, eo quod nubentibus præest: quæque nubentem viro coniungit. Ipsa est & *paranympha*. Nam *nympha* sponfa in nuptiis, & *nympha* pro lauacionis officio, quod ad nomen nubentis alluditur. *Coniuges*, appellati propter iugum quod imponitur matrimonio coniungendis. Iugo enim nubentes subiici solent, propter futuram concordiam, ne separentur. *Coniuges* autem verius appellantur à prima desponsationis fide, quamuis adhuc inter eos ignoreretur coniugalis concubitus, sicut *Maria Ioseph coniux* vocatur, inter quos nec fuerat nec futura erat carnis vlla commixtio. *Nupte* dicta, quod vultus suos velent: translatum nomen à nubibus, quibus tegitur cælum. Vnde & *nuptia* dicuntur, quod ibi primum nubentium capita velantur. *Obnubere* enim, cooperire est. Cuius contraria *innuba*, hoc est: innupta, quæ adhuc vultum suum non velat. *Vxores*, vocatæ quasi vniiores. *Moris* enim erat antiquitas, vt nubentes puellæ simul venirent ad limen mariti, & postea antequam ingrederentur, ornarentur laneis vittis, & oleo vngerentur. Et inde *vxores* dictæ, quasi vniiores: quæ ideo verabantur limina calcare, quod illic ianuaræ & coeunt & separantur. *Matrona*, est quæ iam nupsit, & dicta matrona, quasi mater nati, vel quia iam mater fieri potest: vnde & matrimonium dictum. Distinguitur autem inter matronam, matrem & matrem familiâs. Nam matronæ, quia iam in matrimonium conuenerunt: matres, quia genuerunt: matres familiâs, quia iam per quandam iuris solennitatem in familiam mariti transferunt.

Monogamus dictus, quia vni tantum nupsit. *Moros* enim apud Græcos vnum dicitur: *zupos* nuptiæ interpretantur. *Bigamus* autem & *trigamus* à numero vxorum vocatus, quasi à duabus vel tribus mulieribus. *Vidua* vocata, quod cum viro vno fuerit: nec circa consortium alterius viri post mortem coniugis primi adhæserit. Nam quæ alteri post mortem prioris viri nupsit, viduæ non dicuntur. Item vidua dicta, quod sola sit, nec circa consortium alterius viri coniugalia iura custodiat. *Fratri vxor fratris* vocatur. *Mariti frater lenir* dicitur. Duorum inter se fratrum vxores *iantrices* vocantur: quasi eandem ianuam terentes vel per eandem ianuam iter habentes. *Viri soror glas* appellatur. *Sororis vir* speciale nomen non habet: nec vxoris frater. *Matrimonium*, est nobilium iusta conuenticio & conditio. *Coniugium*, est legitimatum personarum inter se coeundi & copulandi nuptiæ. *Coniugium* est dictum, quia coniuncti sunt: vel à iugo quo in nuptiis copulantur, ne resoluti aut separari possint. *Connubiū* autem non à nupta, sed à nubendo formatum: dicitur autem connubiū cum æquales in nuptiis coeunt, vt puta ciues Romani: pari vtique dignitate. *Connubiū* autem non est, cum ciuis Romanus cum Latina iungitur. Quoties autem connubiū non est, filij patrem non sequuntur. *Hymeneus*, dicitur à quodam Hymenæo, qui prius prosperè vltus est nuptiis, vel *ἄνθεος*, quæ membranæ virginitalis est claustrum. *Contubernium*, est ad tempus coeundi conuenticio: vnde & tabernaculum quod modò huc, modò illuc præfigitur. *Repudium*, est quod sub testimonium testium vel præsentium vel absentium mittitur. *Diuortium*, est quotiescunq; dissoluto matrimonio, alter eorum alteras nuptias sequitur. *Diuortium* autem dictum à flexu viarum, hoc est, via in diuersa tendens. *Fribolum*, est cum eo animo separantur, vt rursus ad se inuicem reuertantur. Nam *fribolum* est velut quassæ mentis & effluxæ, nec stabilis. Proprie autem *fribola* vocantur fictilia vasa inutilia. *Tres* autem ob causas ducitur vxor: prima est causa prolis, de qua legitur in Genesi, Et benedixit eos, dicens: Crescite & multiplicamini: secunda causa adiutorij, de qua ibi in Genesi dicitur, Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adiutorium simile: tertia causa *incontinentiæ*. Vnde dicit Apostolus, vt, Qui se non continet, nubat. *In eligendo marito* quatuor spectari solent. *Virtus*, *genus*, *pulchritudo*, *sapientia*. Ex his sapientia potentior est ad amoris effectum. Refert hæc quatuor Virgilius de *Ænea*, quod his *Dido* impulsæ est in amorem eius. *Pulchritudine*, Quem sese ore ferens. *Virtute*, -Quam forti pectore & armis. *Oratione*, -Heu quibus ille lactatus fa-

tis, quæ bella exhausta canebat. Genere, Credo equidem, nec vana fides, genus esse deorum. Item in re eligenda vxore: quatuor res impellunt hominem ad amorem: pulchritudo, genus, diuitiæ, mores. Melius tamen est si in ea mores quærantur, quàm pulchritudo. Nunc autem illæ quærentur, quas aut diuitiæ, aut forma, non quas probitas morum

commendat. Ideo autem fœminæ sub viri potestate consistunt, quia leuitate animi plerunque decipiuntur. Vnde & æquum erat eas viri auctoritate reprimi. Proinde & veteres voluerunt fœminas innuptas quamuis perfectæ ætatis essent, propter ipsam animi leuitatem, in tutela consistere.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER X.

De quibusdam vocabulis nominum per alphabetum distinctis.

QUORUMDAM nominum, id est, vnde veniant, nō penē omnibus patet. Proinde quædam noscendi gratia operi interiecimus. Licet origo nominum vnde veniat à philosophis eam teneat rationem, vt per denominationem homo ab humanitate, sapiens à sapientia nominetur, quia prius sapientia, deinde sapiens: tamē claret alia specialis in origine quorundam nominum causa. sicut homo ab humo, vnde propriè est appellatus. Ex quibus exempli gratia quædam in hoc opere posuimus.

A

HEROS, vir fortis & sapiens. *Auctor*, ab au-gendo dictus. Auctore etiam fœmineo genere dici non posse existimant. Nam quædam sunt, quæ in fœminino flexu non possunt, vt cursor. *Aclor*, ab agendo. *Alumnus*, ab alendo vocatus: licet & qui alit, & qui alitur, alumnus dici potest, id est, & qui nutrit, & qui nutritur: sed melius tamen qui nutritur. *Amicus*, per deriuationem, quasi animi custos, dictus autem propriè amicus ab amo, id est, catena charitatis: vnde & amici quod teneant. *Amator* turpitudinis, quia amore torquentur libidinis. *Amabilis* autem, quod sit amore dignus. *Amasius*, eo quod sit pronus ad amorem. *Astutus*, ab astu vocatus, qui est callidi & cauti nominis, qui possit sine periculo fortiter aliquid facere. *Argutus*, quia argumentum citò inuenit in loquendo. *Acer*, in vnamquamque formam

vegetus ac nimius. *Alacer*, à velocitate & cursu, quasi diceret aliger. *Armiger*, quod arma gerat. *Alacris*, letus: alacriter gestiens & nullius rei nouitate turbatus. *Agilis*, ab agendo aliquid celeriter: sicut docilis. *Aemulus*, eiusdem rei studiosus, quasi imitator & amabilis. Aliàs inimicus inuenitur. *Aequus*, est secundum naturam iustus dictus, ab æqualitate: hoc est ab eo quod sit æqualis: vnde & æquitas appellata, ab æqualitate quadam scilicet. *Aequanus*, ab eo quod sit alteri æqualis æuo, id est, coætaneus. *Arrogans*, eo quod multum rogetur, & ille multum fastidiosus sit. *Audax*, propriè pro arrogante ponitur. *Animosus*, eo quod sit animis & viribus plenus. *Animatus*, quasi animo auctus, & quasi animo firmatus. *Aelatus*, pro eo quod seipsum super mensuram suam eleuet: dum magnus sibi videtur de his quæ agit. *Atollens*, quod se eleuet & erigat. *Ambitosus*, quod honores ambiat. *Auidus* dictus ab auendo: auere enim cupere est: Hinc & auarus. Nam quidam auarum esse dixerunt, progredi vltra quàm sufficit. *Auarus* ex eo dictus, quod sit auidus auri, & nunquam opibus expleatur: & quantum plus habuerit, tantum plus cupiat: Flacci super hoc concordante sententia: qui ait, Semper auarus eget. & Sallustius, Quod neque auaritia copia, neque inopia minuatur. *Amarus*, à sapore translatus nomen habet. Est enim insuauis, nec nouit quenquam ad consortium suum aliqua inuitare dulcedine. *Adulter*, violator maritalis pudoris, eo quod alterius torum polluit.

Auceps,